

Tautodailės metai Apie medžio skulptūrų tradicijas ir jų kaitą

Daiva ČERVOKIENĖ

2020 metai – Tautodailės metai. Todėl Lietuvos tautodailininkų sąjunga (LTS) kartu su Lietuvos liaudies buities muziejumi (LLBM) pakvietė į medžio skulptūrų parodą, kurioje daugiau kaip 100 eksponatų: įvairaus dydžio natūralios medžio spalvos ir dažytos šiandien gyvenančių ir jau į amžinybę išėjusių tautodailininkų skulptūros, dekoratyvinės kompozicijos, portretai. Išpūdinga medžio skulptūrų paroda Lietuvos tautodailininkų sąjunga ir Lietuvos liaudies buities muziejus kviečia paminėti tautodailininkams ir besidomintiems liaudies tradicijomis išskirtinius metus.

Atstovai – iš įvairių regionų

Parodoje „Medžio skulptūra“ pristatomos žinomų menininkų skulptūros iš LTS fondų kolekcijos ir šiuolaikinių skulptorių. Parodos lankytojai gali susipažinti su įvairių etnografinių regionų meistras. Aukštaitijai atstovauja Rimantas Zinkevičius, Valentas Butkus ir Vytautas Jackūnas, Dzūkijai – Saulius Lampickas ir Artūras Janickas, o Suvalkijai – Kazimieras Martinaitis, Adolfas Teresius, Antanas Lastauskas, Raimundas Blažaitis. Visi šie drožėjai yra tituluoti meistras, respublikinių konkursų nugalėtojai, senosios skulptūros tradicijų tęsėjai, savo kūryba puošiantys ir garsinantys Lietuvos vardą.

Bene labiausiai tituluotas tautodailininkas yra S. Lampickas, du kartus tapęs respublikinio konkurso „Aukso vainikas“ laureatu, apie kurį pernai sukurtas ir dokumentinis filmas, parodoje eksponuoja atrinktus 28 darbus: šventųjų skulptūras, kopyltėles, skulptūrinės kompozicijas.

„Šiomet visuotinis karantinas stiprokai pakoregavo medžio skulptorių planus, atsisakyta kelių parodų. Sušvelninus karantino sąlygas Lietuvos liaudies buities muziejuje labai greitai surengėme jungtinę Lietuvos tautodailininkų sąjungos ir muziejaus Tautodailės metams skirtą parodą „Medžio skulptūra“.

Parodą pristato LTS pirmininkas Jonas Rudzinskas ir l. e. p. direktoriaus pavaduotoja informacijai ir muziejinkystei dr. Aistė Lazauskienė

Elenos BRAZIULIENĖS nuotraukos

Žymiojo tautodailininko Liongino Šepkos iki šiol parodose neeksponuoti kūriniai

Senieji medžio apdirbimo įrankiai

Skulptūrų tematika įvairi, siekta pristatyti charakteringiausias meistrų darbus. Paroda papildyta ir eksponatais iš tautodailės aukso fondo“, – sakė Lietuvos tautodailės kūrėjų asociacijos vadovas Jonas Rudzinskas.

Liongino Šepkos fenomenas

Lietuvos liaudies buities muziejus pristato žymiojo Liongino Šepkos (1907–1985) iki šiol parodose neeksponuotą skulptūrėlių ir bareljefų rinkinį, įgytą jo vėlyvuosiu kūrybos laikotarpiu. Menotyrininkų vertinimu, L. Šepka yra vienas įdomiausių dailininkų primityvistų ir vienas paskutiniųjų Lietuvos dievdirbių.

Drožinėti pradėjęs tik įžengęs į penktą dešimtį, per beveik keturis dešimtmečius jis sukūrė apie 1500 medinių skulptūrų: apvalių žmogaus ūgio statulų, žvėrių ir paukščių figūrėlių, bareljefų, horeljefų. Kūryboje vyravo religinė tematika, legendų, dainų, gamtos motyvai. Ankstyvajame periode jo kūryboje vyravo religinė tematika, legendų, dainų, gamtos motyvai. L. Šepkos kūriniai nevaržo ikonografinės formulės: jo dievai apvilkti švarkais, klumpėti ir basi. Šventosios apgobtos kaimiškomis skaromis, rankose laiko medines kny-

gas su lietuviškais tekstais.

Antrame L. Šepkos kūrybos periode atsirado socialinių elementų, temų iš dabartinio kaimo gyvenimo. L. Šepka drožinėjo apvalias skulptūras ir bareljefinius istorinių asmenybių, savo artimųjų portretus. Jį domino augalų, gyvūnijos pasaulis, drožė išraiškingus išteso liemens paukščius, keistai ornamentuotas žuvis, stilizuotų gėlių puokštes. Vadovaudamasis tik savo fantazija ir menine intuicija, autorius transformavo figūras, keitė realias daiktų ir jų dydžių proporcijas. Skulptūrų paviršių padengdavo paties susikurtu, originaliu augaliniu ir geometriniu ornamentu. Autoriaus skulptūros pilnos keisto iškilmingu-

Parodoje – medžio kūriniai

mo, asketiško taurumo, bareljefai dažnai dvi-pusia, suskaidyti į kelias plokštumas – dažnai su įkomponuotu tekstu.

„Šepkai pagerbti nuo 1994 metų Rokiškyje organizuojami respublikiniai medžio drožėjų darbų konkursai, kurių laureatais yra tapę ir ne vienas šioje parodoje dalyvaujantis tautodailininkas“, – pastebėjo J. Rudzinskas.

(nukelta į 4 p.)

Pirčiupių tragedija...

(atkelta iš 1 p.)

Pabandykime nušluostyti laiko dulkes nuo šios istorijos... 1944 metų birželio 3-osios rytą, vos išaušus, netoliese esančioje Rūdininkų girioje besislapstę tarybiniai partizanai netoli kaimo apšaudė vokiečių kariškių mašinas. Tuomet žuvo keli vokiečiai, likusieji pabėgo į Eišiškes ir jau tą pačią dieną į kaimą atsiuntė baudžiamąjį būrį. Jis apsupo kaimą ir, suvaręs į kluonus, gyvus sudegino 119 žmonių – 58 vyrus, 61 moterį. Tarp jų buvo net 49 vaikai iki 16 metų – jauniausiajam tebuvo šešios savaitės. Patys tvirčiausi kaimo vyrai buvo pasitraukę į mišką, tad žiaurumo aukomis tapo daugiausia vaikai, moterys ir seneliai. Kartu su pirčiupiečiais žuvo ir keli iš kitų kaimų čia svečiavęsi žmonės. Tą baisią dieną sudegino ir namus, kluonus, tvartus... Dar 9 dienas kaimo patuliavo vokiečių kareiviai, neleido artimesiems palaidoti sudegintųjų palaikų. „Pirčiupiuose 119 žmonių buvo suvaryti į kluonus ir sušaudyti. Šaudymui vadovavo vyresnysis leitenantas Akermanas, bataliono vado adjutantas. Aš šaudžiau iš pistoleto. Kiek sušaudžiau – neprisimenu. Visą kaimą, 30–40 namų, sudeginome...“ (Iš kareivio V. Svetmano, dalyvavusio Pirčiupių kaimo naikinimo operacijoje, raštiškų parodymų 1947 metais). Tik tuometinio Valkininkų klebono kun. Juozo Bardišausko dėka vokiečiai davė

Kryžiai kapinaitėse

leidimą palaikus palaidoti. Kaip yra pasakoje dar gyvi liudininkai, laidotuvės buvo be jokių iškilmių, suorganizuotos greitosiomis, ir bijant, kad vokiečiai neapsigalvotų. Tad kaimo vyrai paskubom iškasė dvi duobes. Į vieną duobę dėjo apanglėjusius moterų ir vaikų kaulus, į kitą – vyrų palaikus. Pirmasis kryžius laidojimo vietoje išaugo 1947 metais. Jį pastatė tėvas savo dukteriai, atėjusiai į Pirčiupius iš kito kaimo ir amžinai čia pasilikusiai... Antrasis pastatytas moterims ir vaikams pagerbti, o trečiasis – vyrams.

Pirčiupių tragedija įamžinta skulptoriaus

Gedimo Jokūbonio skulptūroje „Motina“, Justino Marcinkevičiaus poemoje „Kraujas ir pelnai“, etnografiniame Zervynų kaime filmuotame režisieriaus Almanto Grikevičiaus filme „Faktas“. Pirčiupiai, kad ir sudeginti, tačiau vis dėlto liko gyvi – po tragedijos vienas po kito čia kūrėsi nauji gyventojai, tad kaimo ir dabar šviečia langai, gyvena žmonės. Kaimo moterys, gerbdamos savo senelių, tėvų, artimųjų, kaimynų atminimą, kasmet tragedijos vietoje pasimeldžia, uždega žvakutes.

Varėnos rajonas
Autorės nuotraukos

Apie medžio...

(atkelta iš 3 p.)

Išsaugota tradicija

Parodos atidaryme Lietuvos liaudies buities muziejaus direktorė Gita Šapranauskaitė teigė, kad medžio drožybos paroda jų muziejuje nėra atsitiktinė ir labai tinka – ši įstaiiga tarsi skirta medžiui, joje yra daug medinės architektūros, daugybė medžio drožinių, medinių buitės rakandų.

Pasak G. Šapranauskaitės, medžio drožybos tradicijos nenutrūko net sovietmečiu, nes medis yra labai artimas lietuvių širdžiai.

„Apeinant visą šią parodą, galima matyti laikotarpius, nereikia net skaityti anotacijų. Pasijauti tarsi karuselėje, grįžtama prie medžio drožybos ištakų, kurios buvo visų pirma religinės tematikos, apžvelgiama šiandiena, kai vėl grįžtama prie tos pačios tematikos. Tradicija dirbti su medžiu Lietuvoje nesikeitė, keitėsi tik tematika, formos, daugiau ar mažiau rodančios meistro individualumą. Dairydamiesi po parodą puikiai matome ir suvokiame, kad medžio skulptūra – gyva tradicija, kurios nereikia gaivinti. Joje svarbiausia – medis ir žmogaus sugebėjimas jį labai įvairiai prakalbinti, perteikti jo nuotaikas, jį perkeisti“, – sakė LLBM direktorė G. Šapranauskaitė.

Gegužę muziejaus parodų salėje (prie sutikimo vartų) atidaryta paroda veiks iki spalio 1 dienos – visą sezoną.

Rumšiškės, Kaišiadorių rajonas